

dotim, učestalo korištenje i pridavanje prevelike važnosti izvorima memoarskoga karaktera dovodi do prenaplašenog izbijanja subjektivnih viđenja koja svakom takvom pojedincu, napose s obzirom na njegovu nacionalnu i vjersku pripadnost, najviše odgovaraju. Vidljivo je to kroz činjenicu da autorica gotovo isključivo prenosi izjave muslimana i (iako znatno manje) Srba, te su njihova prisjećanja na zbivanja tijekom II. svjetskog rata kao i same Cazinske bune, nerijetko izrazito antihrvatska (optužbe za etničko čišćenje Srba u Cazinskoj krajini tijekom II. svjetskog rata).

Knjiga, nadalje, postavlja i neka druga pitanja na koja autorica, svjesna da je izricanje preciznog odgovora nemoguće, ne daje konačan sud. Riječ je, prije svega, o uzrocima i samom iniciranju bune kojoj su, iako se odvijala u pretežito muslimanskom području, vodstvo činili domaći Srbi, ugledni prvoborci i sudionici partizanskog rata. Autorica odbacuje mogućnost njihovih veza sa zapadnim obavještajnim službama. Odbacuje i mogućnost koju su izrekli neki sudionici ustanka upućujući da je Cazinska buna, unatoč socijalnom povodu, ipak bila smišljen, planski izrađen manevar srpske politike željne osvete nad ovdašnjim muslimanskim stanovništvom, te su vođe bune samo svjesno iskorišteni i žrtvovani pijuni jedne složene političke igre.

Naposlijetku, činjenica da Cazinska buna i cazinska događanja ne završavaju 1950., već svoj povijesni nastavak imaju i u ne tako davnim zbivanjima (afera Agrokomerc), ali i u sadašnjim, krvavim ratnim događanjima, upućuju na složeniji, vremenski duži splet uzročnosti procesa i događanja koji ovaj kraj potresaju kroz tolika stoljeća njegove povijesti.

Lovorka Čoralić

Diacovensia. Teološki prilozi, god. I., br. 1, Visoka bogoslovna škola Đakovo, Đakovo, 1993.

Prvi put Visoka bogoslovna škola (VBŠ) u Đakovu započinje izdavati stručni časopis s područja teoloških znanosti. Nakana je profesorskog zbora VBŠ u Đakovu, kako ističe uredničko vijeće u proslavu »u novome časopisu objavljujati vlastite radove i time obogatiti Đakovačku i Srijemsku biskupiju, kao i cijeli narod Božji, Crkvu Kristovu. No časopis prihvaća i druge suradnike s područja teoloških i srodnih znanosti« (7). Novi časopis nosi ime *Diacovensia* s podnaslovom *Teološki prilozi*, a izlaziće, zasada jedanput godišnje. Časopis je »prilagođen novim prilikama, novim vremenima i novim teološkim vidicima, posebno onima koje je otvorio Drugi vatikanski Sabor sa svojim Duhom Svetim nadahnutim dokumentima.« (iz uvodne riječi biskupa Ćirila Kosa, 9). Teme su zanimljive, autori probrani. Radovi su po stilu pristupačni i širem krugu korisnika. Teško je vjerovati da obrazovana laika ne bi zanimala ponuđene teme. Nakon proslava uredničkog vijeća (7) i riječi biskupa Đakovačkog i Srijemskog Ćirila Kosa, velikog rektora VBŠ (9-10) u povodu izdavanja prvog broja *Diacovensiae*, časopis sadržava priloge iz područja teologije, filozofije, povijesti i povijesti umjetnosti. Autori su domaći, profesori VBŠ kao i suradnici izvana.

Nikola Dogan u radu »Kršćanin pred izazovom demokracije« (11-23) piše i raspravlja o kršćanskom shvaćanju čovjeka, demokraciji i čovjeku, ostvarivanju ljudskih prava, crkvi i demokraciji te kršćaninu i demokraciji. Zaključuje »da je demokracija za kršćanina izazov u vjeri, jer ona je teološki izazov. Za njeга postoji samo jedna demokracija – ona koja kao

pravu vrijednost u svojem središtu vidi čovjeka. (...) Jednom riječju, kršćanin u svojem pravom biću jest građanin demokratskoga svijeta» (22).

Đuro Hranić u raspravi »čovjek – slika Božja. Teološka antropologija Ivana Pavla II.« (24–44), govori o uvjetovanosti papina učenja o slici Božjoj (I. personalistička filozofija Karola Wojtyła kao pozadina teologije slike Božje u učenju Ivana Pavla II., II. Papina metoda teološke analize čovjeka – slike Božje, III. polemika s parcijalnim antropologijama, IV. teologija slike Božje kao temelj moralne teologije i sakramentalnosti ženidbe), zatim o naglascima teologije slike Božje u učenju Ivana Pavla II. (I. glavne odrednice Papine teologije slike Božje, II. objava slike Božje kroz ljudska izvorna iskustva, III. elementi čovjekove sličnosti Bogu) te o teologiji slike Božje u učenju Ivana Pavla II. u njezinu povijesno – teološkom kontekstu. »Susret i sukob. Etnički ishodi dijaloške filozofije kod Bubera i Grisebacha« (45–61), naslov je studije Helmuta Renöckla (u prijevodu F. Gruića). Autor raspravlja o tzv. filozofiji susreta ili dijaloškoj filozofiji (1. na što reagira dijalogika, od čega se ogradauje?, 4. veličina i granice dijalogike) i govori o Martinu Buberu (2. Martin Buber: Pradistancija i odnos) i Eberhardu Grisebachu (3. Eberhard Grisebach: riječ i proturiječ), najznačajnijim zastupnicima dijalogike te njihovim viđenjima i interpretacijama. U radu »Antitrinitarno učenje u 16. stoljeću« (62–68) Ivan Zirdum piše o antitrinitarnom pokretu, nastanku, najznačajnijim predstavnicima pokreta i učenju antitrinitaraca u osporavanju istinskog Kristovog božanstva i tajne presvetlog Trojstva. Nevelika, ali poticajna studija naglašava da »cijela stvar« i danas zaslužuje pozornost...«

Franjo Gruić u radu »Katekizam katoličke Crkve« (69–91) govori o »Katekizmu katoličke Crkve« koji je kao »izlaganje crkvene vjere za naše vrijeme« objavio Papa Ivan Pavao II. 1992. godine. Autor donosi povijesni pregled i obrađuje, napose, vrijeme i problematiku nakon Drugog vatikanskog sabora te piše o »Katekizmu katoličke Crkve« iz 1992. godine, njegovu nastanku i »novostima«. »Školski vjeronauk u Hrvatskoj nakon drugog svjetskog rata (1945.–1952.)« (92–107), rad Marka Jerkovića obrađuje vjeronauk u novonastalim vremenima nakon drugog svjetskog rata (I. školski vjeronauk u svjetlu novih odnosa između katoličke crkve i narodne republike Hrvatske), govori o pastirskom pismu katoličkih biskupa Jugoslavije od 20. rujna 1945. godine, ustavu FNRJ iz 1946. godine i vjerskom odgoju te protestu katoličkih biskupa protiv zabrane vjeronauka i ateizacije u školama. Autor posebno piše o Đakovačkoj biskupiji (II. školski vjeronauk u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji (1945.–1952.)), o ukidanju katoličkih organizacija, obnovi pastoralnog djelovanja, poslijeratnoj vjeronaučnoj praksi, problemima i perspektivama, snalaženju crkve u postupnom ukidanju školskog vjeronauka i aktivnostima odbora za katehizaciju i propovijedanje Đakovačkog pastoralnog instituta. I na kraju, o školskom vjeronauku u crkvenim prostorima.

Andrija Šuljak u radu »Kult majke Božje u pastoralnom djelovanju biskupa Josipa Jurja Strossmayera« (108–121), govori o pastoralnom djelovanju Đakovačkog biskupa, danas gotovo nepoznatom u javnosti i historiografiji. Autor posebno obrađuje Strossmayerov odnos prema kultu majke Božje (u znaku Marije, Strossmayer i dogma bezgrešnog začeća bl. djevice Marije, Strossmayerova katedrala, Marijin spomenik, Marijine crkve u biskupiji, Marijanski tisak u biskupiji). Šuljak smatra »možda ne bi bilo pretjerano, uz druge počasne naslove koje je nosio, Strossmayeru dati i naslov Marijanski biskup.«

»Bogorodični likovi u Đakovačkoj katedrali« (122–130), naslov je rada Antuna Jarma. Autor sažeto, jasno i pristupačno i širem krugu korisnika donosi niz zanimljivih i važnih podataka i navoda korisnih i nezaobilaznih za poznavanje i razumijevanje ikonografije Đakovačke katedrale.

Zvonko Pažin i Nedjeljko Čutura u studiji »Alegorijsko tumačenje mise u nekim našim molitvenicima« (131–141) pišu o nastanku alegorijskog tumačenja mise te posebno obrađuju i govore o alegorijskom tumačenju mise na primjeru nekih naših molitvenika.

Stjepan Sršan u radu »Popis Slavonskih župa i škola Pečuške biskupije godine 1766.« (142–158) objavljuje i komentira spis iz biskupijskog arhiva u Pečuhu (*Conscriptio discretus Sclavonicis quinque – Ecclesiensis anni 1766.*) koji daje osnovne podatke o župama i mjestima u istočnoj Hrvatskoj koje su do kraja 18. stoljeća bile pod Pečuškom biskupijom.

U Osijeku počesto raspravljana ili bar načinjana tema »Prijenos sjedišta Đakovačke i Srijemske biskupije iz Đakova u Osijek« (159–164) naslov je rada Marina Srakića. Autor se ne upušta u šire ocjene problema, donosi osnovna pitanja, podatke i odgovore važne za stvaranje što jasnije slike o problematici o kojoj govori.

Antun Jarm u radu »Đakovačka katedrala požar i obnova 1933–1937« (165–181), govori o velikom požaru koji je 1933. godine zahvatio Đakovačku katedralu. Autor donosi kronologiju i opis događaja, opisuje štetu koja je tom prilikom nastala, govori o uzrocima požara kao i o obnovi do 1937. godine.

Slijedi razgovor »Vjeronauk ponovno u školi« (182–192) Pere Aračića s sveučilišnim profesorom dr. Edgarom Josefom Korherrom, poznatim i iskazanim austrijskim katehetom (prijevod s njemačkog: Z. Pažin). I na kraju prikazi. Pero Aračić piše o knjizi Edgara Josefa Korherra »Beten Lehren – Beten Lernen. Grundkurs der Gebetspädagogik mit Übungsvorschlägen«, Styria Verlag, Graz, 1991. (193–196), a Zvonko Pažin o knjizi Ruperta Bergera »Mali liturgijski leksikon«, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb 1993. U prijevodu A. Jarma (196–197).

Većina radova objavljenih u prvom broju *Diacovensiae* ima i sažetak na njemačkom i talijanskom. Bilo bi uputno da ubuduće svi radovi sadrže i sažetak na nekom od stranih jezika, i da se poradi na ujednačavanju pisanja bilježaka u radovima, što naravno prvom broju đakovačkih teoloških priloga ne umanjuje vrijednost i zanimljivost.

Vladimir Geiger

FRA JOSIP VISKOVIĆ, Sjećanja s robije, Teovizija, Zagreb, 1994., 103 str.

S promjenama nastalim uvođenjem demokracije naša je javnost mogla steći jasniju sliku o vremenu krute represije koja je pogodila hrvatsko društvo nakon 1945. godine. Autobiografsko djelo fra Josipa Viskovića (rođenog 1915. godine), župnika franjevačkog samostana Marije Lurdske u Zagrebu, podsjeća upravo na to doba kada je svedomirajuća komunistička partija nametnula sustav nepravde i obračuna u kojemu su nastradale brojne nevine žrtve. »Sjećanja s robije« realistično opisuju iskustvo trpljenja samo zbog jer se pojedinac kao crkveno lice nije uklapao u novi totalitarni poredak. U ovom konkretnom slučaju, fra Josip Visković je 1947. ocijenjen »neprijateljem« Federativne Narodne Republike Jugoslavije i osuđen na petnaest godina teške robije. Sadržaj knjige kronološki prati razvoj autorova života u rasponu od hapšenja 19. travnja 1947., preko suđenja i boravka u zatvoru, sve do otpusta iz zatvora 4. travnja 1962. godine. Istodobno sličnu gorku sudbinu doživjeli su mnogu hrvatski katolički svećenici.

U uvodnoj riječi nadbiskup zagrebački kardinal Franjo Kuharić navodi kako je Viskovićevo svjedočanstvo potrebno u službi povijesne istine. Može se pridodati da su povjesničarima ovaki radovi korisni i za stjecanje uvida u atmosferu nastalu nakon drugoga svjetskog rata. Töme u prilog jest činjenica da je knjiga pisana kao dokument svoga vremena i da pisac nema književnih pretenzija. Bogata hrvatska uznička publicistika obogaćena je još jednim memoarskim zapisom.

Šteta što se izdavač nije pobrinuo da na kraju knjige stavi kazalo imena jer se u tekstu spominje niz osoba.

Stjepan Matković